

Ošetřovatelství ve starověkém Řecku

Péče o nemocného v období starého Řecka měla nemalý vliv na rozvoj léčení a ošetřování v evropských zemích. Vrcholné období péče o nemocné lze zaznamenat v době 5.–3. století př. n. l. Kořeny péče o nemocné mají do značné míry původ v bohaté řecké mytologii.

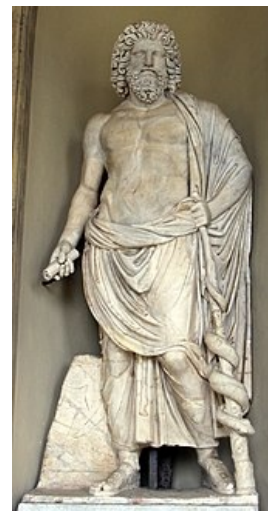
Asklépios

Asklépios (12. st. př. n. l.) byl považován za **boha lékařství**. Dovedl vyléčit všechny nemoci i křísit mrtvé, a poněvadž nikdo neumíral, Zeus jej usmrtil bleskem. V mýtu byl spojen s bohem Apollónem, který dal svého syna Asklépie na výchovu Kentauru Cheirónovi, u něhož se Asklépios naučil lékařskému umění. Asklépiovi synové Macháón a Podaleirios byli slavní lékaři Acháů před Trójou. Jeho dcerou byla bohyně zdraví Hygieia. Jeho dcery Hygieia, Meditrine a Panakeia symbolizovaly jednotlivé stránky zdraví: čistotu, léčení a hojení. Syn Telesforos představoval síly uzdravení.

Bývá zobrazován jako vousatý muž se psem a holí ovínutou hadem. Jeden had symbolizuje jednu cestu k vyléčení. Tento symbol najdeme dodnes u lékařů, lékáren a nemocnic.

Asklepios zřizoval při některých chrámech pro nemocné **útulky - asklepiony**. Zde byli nemocní léčeni. Při příchodu byl nemocný vykoupán, namazán, potom mohl vstoupit do dlouhé kolonády zvané **abaton**. Pečlivě se dbalo o spánek, koupele, masáže těla, tělesná cvičení. Nemocní též dodržovali dietu. Pozornost byla věnována psychické léčbě, která spočívala v poslechu písní nebo návštěvě divadelního představení. Součástí chrámů byla i **divadla**. Asklepiony byly budovány v krásné přírodě, kde se nacházely přírodní prameny vody. Péče proto spíše připomínala péči balneologickou.

Ošetřování nemocných bylo v rukou privilegovaných **kněží**. Spočívalo v sugestivním působení na nemocné, kteří měli věřit v léčivou moc Asklepie. Asklepios se nemocným během spánku zjevoval ve snu. Nemocného buď uzdravil nebo mu dal rady, jak si má počínat, aby se zbavil svých neduhů.

Asklépios

Hippokrates

Hippokrates (460–377 př. n. l.) byl **největší lékař** antické řecké kultury a zakladatel vědeckého lékařství. Narodil se na ostrově Kós. Žil v době, kdy ve Starém Řecku nastal rozkvět věd a umění. V lékařství dochází k úpadku vlivu kultu. Pokrok vědeckého lékařského myšlení nachází oporu ve dvou školách existujících na ostrově Kós a Knidos. Knidská škola preferovala zaměřit pozornost pouze na nemoc, člověka si nevšímala. Byla méně úspěšná než Kóská. Hippokrates vyšel ze školy na Kosu. Jeho otec, Hérakleitos, zde vyučoval lékařskému umění. Matka Fenareta byla porodní bába.

Svou koncepcí medicíny **zamítal mystické, náboženské a nevědecké představy** o člověku a zdraví. Příčinu nehledal v nadpřirozených silách, nýbrž ve **vnitřních** – humorálních podmínkách, lidského života a v **zevních** podmínkách – ve vlivech okolí. Kladl důraz na správné stanovení diagnózy, na individuální léčení a individuální přístup k nemocnému. Je třeba léčit celého člověka, nejenom nemoc.

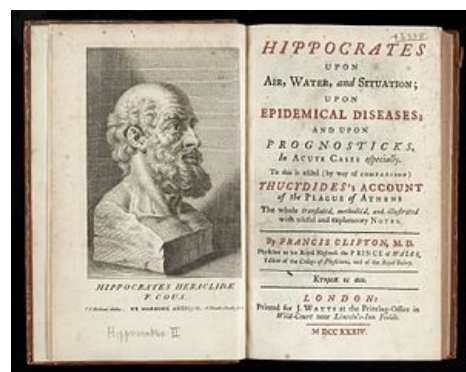
Podle Hippokrata působí v těle čtyři základní šťávy – **hlen, krev, žlutá žluč, černá žluč**, které určují temperament člověka. Šťávy jsou neustále doplňovány potravou. Musí být v rovnováze a to kvalitativně i kvantitativně. Jsou-li v nerovnováze a zaplaví mozek, vznikají duševní a jiné poruchy. Péče o nemocného pak spočívá v **odstranění nadbytečného množství šťávy**, které spočívalo v pouštění žilou, podávání projímadel či dávivých přípravků. Mezi projímadla zahrnoval *meloun, zelí, ricinus*. Močopudné látky představovaly *petržel, fenykl, celer, chřest, česnek, cibule*.

Uspávacími látkami byly rulík, mandragora, zaschlá šťáva z makovic (opium = řecky šťáva). Navíc se opium používalo při kouřových obřadech v chrámech, ale i jako opojného prostředku při orgiích a pitkách.

Galénos (řecký lékař působící v Římě) později považoval *opium* za nejsilnější lék, který však mohl představovat pro nemocného značné nebezpečí. Při předávkování může způsobit smrt. Další léčbou, kterou preferoval byl tělocvik, houpání na visuté posteli a procházky – to vše vedlo k uklidnění mysli.

Hippokrates popsal **delirantní stavy** a **poruchy paměti** v průběhu TBC, malárie, dyzentérie. Dalšími způsoby péče o nemocné bylo používání **teplých zábalů**, které měly vyvolat pocení. Zábalby byly připravovány z ječné mouky s vínem a olejem.

Po smrti Hippokratově dochází asi na 300 let ke **stagnaci** ve státě, ale i v medicíně a péči o nemocné. Lékařství se věnovali výhradně muži. Ženy se uplatnily jako porodní báby. V Řecku záleželo na tom, zda se narodí

Busta znázorňující Hippokrata a titulní strana jeho práce

chlapec nebo děvče. Řekové byli velcí válečníci, proto měli zájem na tom, aby se rodilo dostatek chlapců, dívka nebyla tolik žádoucí. Odkládání novorozeňat ženského pohlaví či dokonce jejich usmrcování patřilo k běžným zákrokům porodní báby. Dostupné prameny neuvádí žádné doklady o ošetřovatelkách kromě porodních bab.

Hygiena ve městech

Podobně jako v jiných starověkých civilizacích nebyla komunální hygiena všude na **vysoké úrovni**. Řecká města neměla vodárny a vodovodů bylo málo. Splašky se vylévají na ulici z oken nebo ode dveří do otevřené kanalizace uprostřed ulice. Kanalizace s podzemními trubkami se začíná objevovat postupně od 5. do 2. století př. n. l.. Latríny dlouho neexistovaly. Používaly se nočníky, které se vylévaly na ulici nebo do přírody. Epidemie ve starém Řecku nebyly zvláštností.

Osobní hygiena

Bylo možné se koupat v četných **kašnách**, ovšem nebylo dovoleno koupat se v nádržkách zachycující vodu (prevence infekce). V 6. století bylo koupání v kašně časté, v 5. století již bylo výjimečné, protože lidé dávali přednost lázni doma. **Koupelny** byly sice skromné, ale byly vybaveny umyvadly na koupání nohou. Jiná umyvadla, na vysokých nožkách, byla určena pro mytí rukou. Povinnost mýt si ruce před jídlem byla v Řecku samozřejmostí.

Budovy veřejných **lázní** se rozvíjejí zejména ve 4. století př. n. l. Protože jsou lázně vytápěné, zdržují se zde chudí lidé, aby se ohřáli. Některé sály byly vyhrazeny pouze ženám. Řecké lázně však nelze srovnávat s římskými termálními lázněmi. Mýdlo staří Řekové neznali. Někteří se třeli pískem, Athéňané používali místo mýdla sodu.

Jídlo

Řekové jedli **tříkrát denně**. Snídaně byla lehká, oběd byl jednoduchý a lehký. Nejpečlivěji připravený pokrm byla večeře. Obvyklý jídelníček byl vegetariánský a skromný – mnoho ovoce, luštěniny, sýry a další mléčné výrobky. Masa jedli prostí obyvatelé málo, protože to byla, kromě vepřového masa, drahá potravina. Více se jedlo rybí maso než maso savců. Řekové si mnoho nepotrpěli na okázalé hostiny. Neměli k tomu ani prostředky, ani mnoho chuti. Jediným přepychem bývalo víno.

Odkazy

Související články

- Dějiny ošetřovatelství
- Dějiny ošetřovatelství/Pravěk
- Dějiny ošetřovatelství/Starověk
 - Ošetřovatelství ve starověkém Egyptě
 - Ošetřovatelství ve starověké Indii
 - Ošetřovatelství ve starověké Číně
 - Ošetřovatelství ve starověkém Římě
- Dějiny ošetřovatelství/Středověk
- Dějiny ošetřovatelství/19. století

Externí odkazy

- Historie ošetřovatelství (<http://mefanet.lfp.cuni.cz/clanky.php?aid=17>)

Použitá literatura

- BUTINOVÁ, A.. *Řecko 776 až 338 př. n. l.*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-566-8.
- ŠWIDERKOVÁ, A. *Tvář helénistického světa*. 1. vydání. Praha : Panorama, 1983.